

Győzelem a halál felett. (Szűcs Ernő könyve.)

A hit igazságai benső meggyőződésekben nyugosznak s megdönthetetlen tény az, hogy a hívőnek racionális bizonyítékokra nincs szüksége e meggyőződés igazolására, viszont ilyen ellentét bizonyítékok soha nem rombolhatják szét hitét. Az is bizonyos, hogy ezen az úton hitetlenekre hitet kényszeríteni lehetetlen. A vallásos igazság természete e bensőséges volta miatt nem is közelíthető meg a rajta kívül állók számára. Ezért, egy ilyen kívül álló szempontból nézve, mindig a legnehezebb és legkockázatosabb feladatok egyike volt a vallásos igazságoknak logikai vagy természettudományi érvekkel való bizonyítási törekvése. A meggyőző erő ugyanis sohasem a tudományos érvekben, hanem a szembenálló lélek benső fogékonyságában rejlik s annak hiányában hatástalanul pattan vissza. Még továbbmenve, maga a vallásos lélek is, közvetlenül és mélységesen birtokolt igazsága érzetében bizonyos idegenkedést érez a racionális bizonyítással szemben, mintha az lefokozná inkább az ő igazságának evidenciáját, semhogy emelné. Így a természettudományos érvek alapján véve nem rokon-szenvesek sem a hitetlenek, sem a hívők előtt vallási kérdésekben. Szűcs Ernő könyve sem teheti a hitelent hívővé az örök élet nagy kérdésében, mert fejtegetései feltételezik a hitet az olvasóban s legálább is azt a fogékonyságot igénylik benne, amelyet W. James „hinni akarásnak“ nevezett. Azonban másfelől az is bizonyos, hogy ez a könyv a hívő lelkeket nem fogja idegenkedő érzéssel lökni el magától. Mert ha a vallásos lélek nem is kedveli a túlságos bizonyítgatást, viszont épüléssel és örvendezve fogadja benső igazságának a tudomány területéről gyűjtött *illusztrációit*. Szűcs Ernő könyve azon a szerencsés módon sorakoztatja és használja fel a természettudományi adatokat, hogy azok beszédes és meglepő illusztrációivá lesznek a bibliai igazságoknak, nem annyira bizonyítva azokat az értelem előtt, mint inkább ráfelelve azokra szemléltető tények példáival. A vallásos lélek számára a természetí tények,

törvények, példák átutaló hasonlatok, szimbolumok a lelki igazságokra. A természetben „tükör által“ való tanítást lát a hívő lélek, nagy paraboláját az Isten országának. Neki nem kell bizonyítani a lélek örök életét és a halál irrealitását, vagy a bűn örök halálát, mert ő azt tudja, azonban gyarapodik és megszilárdul a hite, ha ezeket a tudott igazságokat más, új, több oldalról, a tudomány, a művészet, a természet, a történelem szemléltető példáival világítják meg és újra öntudatosítják benne. Szűcs Ernő könyvét erre a jótékony megvilágításra és öntudatosításra tartom igen becses munkáló eszköznek. Robertson, a nagy angol igehirdető mondja, hogy a hitetlen embernek semmi sem képes bebizonyítani az örökélet és halhatatlanság realitását, de ha hívő lélek keres rá bizonyítékokat, minden bizonyágtévővé válik számára s az egész mulandó természet a halhatatlan örök életről zengő prédikációvá lesz részére. Szűcs Ernő hívő lélekkel fordult a természet tudományosan feltárt titkai felé s íme, az a hangosan beszélő, meglepő, diadalmas, vagy fájdalmas és félelmes dokumentumok egész tömegét ontotta elébe a lélek örökkévalóságáról és a bűn örök haláláról. Úgy ezeknek a dokumentumoknak kiválogatása és csoportosítása, mint a fejtegetések mélyen komoly, szívből szakadó, nemesen lebilincselő volta könyvét igazi jótéteménnyé teszik az emberi élet e legnagyobb kérdésében diadalt kereső, hitében mélyülni, erősödni kívánó lelkek számára. Sőt kétségtelen, hogy töle idegen lelkek is csak tisztelettel szemlélhetik a kis könyvben megnyilatkozó bámulatos tudást és a segíteni akaró lélek odaadó munkájának nagy áldozatát, amellyel ezt a tudáskincset összegyűjtötte s feldobta a hit és szeretet oltárára égő áldozatul, hogy az örök élet mennyei illata áradjon ki belőle szomorú világunk, halálszagú földünk virágtalan tarlóira.

(Kolozsvár.) *Makkai Sándor.*

Hét elbeszélő írónak egy-egy kötete fekszik előttem. Nem szándékos válogatás hozta őket össze, hanem csak ahogy a szerkesztőhöz „beküldött könyvek“ véletlen sora sodorta egymás mellé. Legtöbbjük

még ismeretlen név. Kettő vidéken jelent meg, egy meg a megszállt területekről vetődött ide.

Kíváncsi voltam rájuk: vajjon a magyar elbeszélő-irodalom számára jelentenek-e valami kezdetes értékeket. Vajjon a régi kitaposott ösvényeken járnak-e, vagy pedig új szemléletek, új formák felé törnek utat. Hogy javarésziük ismeretlen író, az nem tesz semmit: mindegy, hogy elbeszélő irodalmunknak kik hoznak felfrissítést.

Közülök Porkoláb Istvánnal („*Alló toronyóra*”, Pápa, 1924) könnyen végezhetünk. Műve a magyar evangélikus egyháznak belső bajait akarja novellisztikus formában elénk teregetni. Felekezeti dolgoknak feszegetése azonban csak nagy írónak kezében válhatik általános érdekűvé. Porkoláb Istvánnak van némi érzéke az apróbb megfigyelések művészi felhasználása iránt, de messze van attól, hogy nagy író legyen, bárminő büszkén vallja is előljáró beszédében, hogy Berzsenyi Dániel neki „szegről-végről őse.” Igaza volt a Szentgotthárdon megjelenő *Harangszó* című evangélikus hetilapnak (ezt is az előző panaszából tudjuk meg!), hogy Porkoláb elbeszélésének közlését két folytatás után abbahagyta.

Fáy Ilona nevével többször találkozunk a napilapok tárcá-hasábjain. *Elbeszélések* című gyűjteményének (*Stádium*, Budapest, 1924) is valamennyi darabja tárcá-elbeszélés. E formának művészeibb komponál módja nincs teljesen hatalmában: néha azt érezzük, minthogyha egy-egy tárcája valami hosszabbra tervezett elbeszélésnek lenne vázlatossá nagyolt kidolgozása. Stílusában kevés a lendület és a szín; meglehetősen prózai. Formában legjobban megoldott, témában legkedvesebb a kötetnek *A kis kosztosok* című darabja, amely egy vénleánynak életéből kap ki egy epizódot, s meghatóan mutatja be: mint tör ki e női lélekből az anyaság ösztöne, hogyan lesz támogatója, segítője két szegény kis elhanyagolt gyereknek.

Ifj. Bókay János *Mi férfiak* című (Budapest, évszám?) kötetének első darabja a hosszabb novella-formával próbálkozik. Dícséretes vállalkozás, hiszen úgysis valósággal be-

lefelladunk már a rövid elbeszélések özönébe. E tárcakeretű apróságok uralma egyetlen európai irodalomban sem olyan kizárólagos, mint minálunk, ahol e forma minden hosszabbnak induló elbeszélést a maga Prokrustes-ágyába kényszerít. Igaz, hogy e rövid elbeszélés kitűnő művész kezében nagyhatású lehet, de legtöbb esetben merő sablonná válik. Ifj. Bókay János e kötetének *Mi férfiak* című kezdődarabja, mintha a szélesebb ábrázolású novella formáját keresné. Sajnos azonban, az író sem elbeszélő készségben, sem lélekfestésben nem mutat különösebb eredetiséget. A többi, rövidebb novella, mintha a már kissé avult naturalista ábrázolás sajátosságait mutatná: az író szereti az aprólékos analízist, a pszichofizikai — esetleg orvosi — megfigyeléseket, és néha bizonyos kiábrándultságot szenveleg.

Rác Pál *Furesa emberek* (1924) címen összegyűjtött elbeszélései az elszakított Ungvárt jelentek meg. Mindig örülünk, valahányszor a végek magyarságának irodalmi működéséről hallunk, mert új színeket és új hangokat várunk tőlük, — olyan új hangokat és színeket, amelyeket a Budapesten olyan sokáig centralizált irodalom nem engedett kibontakozni. Rác Pál elbeszéléseit is nagy kíváncsisággal és jóakarattal vettük kezünkbe, de várakozásunkat nem mindenben elégtette ki. Az író a rövid elbeszélő-formát igen jól kezeli, sőt e tizennégy elbeszélés közül az egyik, *A gonoszok* című igazán kitűnő kompozíció, a többiben azonban nem látunk ügyességnél egyebet. Az író „furesa emberei” sem furesák, inkább az utolsó húsz-harminc év irodalmából jól ismert szürkeségek. Talán egyedül *A gyilkos* c. elbeszélés próbálkozik bonyolultabb lelki problémával. A kötet külsőségeit sem szeretjük. Mirevaló ez elbeszéléseket, melyeket úgyis mindenki megért, egy végsőfőle magyarázattal megszerzeni? Az író nagyon lebecsülheti olvasóinak intelligenciáját, hogy ez egyszerű történeteket kommentárral látja el. Az is egészen fölösleges, hogy az író a kötet elejére a maga fotográfiáját biggyeszti. Persze ezek után csak természetesnek tartjuk, ha a fedőlapról azt is meg-

tudjuk, hogy a műből „az író két-száz példányt finom papíron barátai és pártfogói számára nyomtatott stb.“

Ősz Iván *Mind egyformák* című elbeszélés-kötete (1923) a „Nemzedékek“ kiadásában jelent meg Szombathelyt. Az író kedvvel helyíti apróbb szemléleteit világnézetébe, de ez a világnézet kissé kiforrotlan és egyensúlyozatlan. Igen hajlik minden sötétben látni, legkivált a női lelket. Elbeszélő módora is egyenetlen: néhol igazán érdekkeltő tud lenni, máskor azonban kissé lapos. Nyelve azonban kiemelésre méltó. Kitűnően tud magyarul, s rövid, határozott mondatai bizonyos stílus-erőt mutatnak. Gyakori mérés újításai is mindig a nyelv szelvényében történnek.

Ugyancsak Szombathelyt, a „Nemzedékek“ kiadásában jelent meg Finta Sándornak *Szenvedés* című elbeszélés-gyűjteménye (1925). E hét író közül ő a legszimpatikusabb tehetség. Formában nem hoz újat, de annyi melegség, annyi szív van benne, hogy valóságos üdülés olvasni ezeket az egyszerű, de egyszerűségükben is érdekes apróságokat. Kis embereink apró sorsfordulatait olyan közvetlenséggel tudja bemutatni, hogy — bár hatásról nem akarunk beszélni — önkénytelenül is Gárdonyi Géza jut eszünkbe. E kis kötet nyolc elbeszélése közül csak a két, bibliai hangot nem éppen szerencsével utánozó darabot érezzük kevésbé sikerültnek, a többi hat azonban nagyon kedves olvashmány. Igen szeretnők, ha Finta Sándor nevével mentől többször találkozoznánk.

E hét elbeszélő között egy regény-író is akadt: Rubint László, akinek *Orbán Pál lázadása* című munkája Budapesten jelent meg a B. I. Ny. R. T. kiadásában (1925). Meséje közvetlenül a háború előtt játszódik s középpontjában egy enervált, ideges, tette képtelen fiatalember áll. Ezt az alakot Rubint László nem tudja érdekessé tenni. Sorsában, tetteiben, jellemében bizonyos csilántság érzik: nem meggyőző és nem mindig valószerű. Hogy azonban az írónak emberábrázolásra van képessége, az inkább regényének epizódalakjaiból tűnik ki: Fintor Mihály

suszternek és Kadra János züllött tanárnak megrajzolása határozottan sikerült. Általában úgy látszik, hogy Rubint László talentuma a groteszk irányában mozog nagyobb biztossággal. Regényének formája elég különös: néhol nyugodt határozottsággal vezeti az elbeszélést, máskor meg idegesen kapkod és pusztán apró jelenetszilánkokat dob egymás mellé. Ez a formai és tartalmi egyenetlenség a ki nem forrott tehetséget mutatja.

E hét elbeszélő egyike sem hozott különösebben új értékeket. Mindamellet nem volt hiabavaló fáradság velük foglalkozni, mert egykettőnek tehetsége határozott ígéretet ad jövő fejlődésére.

Galamb Sándor.

Walter von Molo összegyűjtött munkái. (3 kötet. München, 1924). Molo (szül. 1880-ban, Sternbergben, Morvaországban) jelen gyűjteményének két nagy regényével az élő német elbeszélők első sorában foglal helyet.

„*Der Schiller Roman*“ hálás tárgynak nagyszabású földolgozása. Schiller szellemének fejlődését és győzelmét a nyelvnek páratlan erejével érezteti. Fennkölt gondolatait az ember és a költészet hivatottságáról csak az adhatta vissza oly elemi erővel, mint Molo, aki maga is átérzi és átéli azokat, amint az gondolat-lírájának egyes részleteiből is világosan kivehető (*Fugen des Seins.*“). Schillert valami belső, szinte démoni erő hajtja, hogy az emberiséget új stílusban, új formában a tökéletesedés felé segítse. Örökös belső forrongása csak harcot ismer. E harc annál hevesebb, mert érzi, hogy a sors csak rövid időt adott terveinek megvalósítására. Nagy erővel és finom érzékkel mondja el az író Schiller beszélgetéseit a véges és végtelen dolgokról, az életről (a halálról) és a művészetéről. E belső harccal szemben ott áll Goethe költészete, mely napos, meleg, égbék szépségben születik meg. Schiller alakjának erős kidomborítása igen egységes szerkezetet ad a műnek. A vége ügyes csattanóban adja a nagy elme forrongó harcának győzelmét, mikor Németország legnagyobb színpadjain (Weimar, Leipzig, Berlin) tomboló tüntetésben tör ki a tö-